

len nő, aki mérhetetlenül vonzó, mert mérhetetlenül őszinte.

A minden területén („csak rossz környéket ismerek”) ellehetetlenülő élet feletti fájdalom, a szomorú legyintéseként levont szigorú ítéletek, a szociális érzékenység, a keserűvidám kacsintások, kínlódo önvallo-mások, gyönyörű metaforák, nyelvi pengeél-táncok (de hiszen egyedül ott van tétje a táncnak, a tánc ott az igazán szép, ott az igazi!), a hétköz-napi beszédfordulatok, az indokolt-ság iskoláján nevelődött vendégszö-veg-alkalmazás ecsetvonásaival alko-tott önarc képen átszűrt világot tár elénk Tóth Erzsébet új kötete, amely voltaképpen tárgyilagos szemlése a „rossz környéknek”, az élhetetlen te-reknek, és ha olykor dacosan vagy könnyesen villan is a költőszem, és durcás vádmondatok csattannak is a belenyugvó főhajtás csendjébe, „nincs abban semmi hisztéria, / csak meg-adás van: elvégeztem”.

HORVÁTH ORSOLYA

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2004,
72 oldal, 1400 Ft)

TURCZI ISTVÁN:

Hívásra szól a csönd

Csak úgy „gyűrűzik a lét perisztalti-kája” Turczi István huszonöt év válo-gott verseit tartalmazó kötetében.

S micsoda huszonöt év volt ez! Akár duplán is számítható. Ezt az időt próbálja befogni, kimondani lélek-mélytengerekben kutakodva és a ra-cionalitás mozaikdarabkáit illeszt-getve a költő, aki korábbi tíz verses-könyvének legfontosabb opusait nem (feltétlenül) időrendbe szedte, hanem töredékességében és tovább-írhatóságában is teljességélményt kí-náló költészete belső logikája szerint rendszerezte.

A gyűjteményes kötet elején egy fiatalember Szentjóni Szabó olvasá-sa közben első borotválkozására em-lékezik („penge hessenése / majd-nem-férfi-arc”; „kétség, elszánt / mozdulatok a fültől / érzéki kerülők-kel / le egészen a gégetőig // elmet-szett indulatok”). Finom áthallás: a borotva metszette apró seb és a majdnem-lemetszett fejű jakobinus – ám ez még csak játék, játékkalálal való incselkedés, s a villanyborotva választásának komfortja vagy kompromisszuma is szereppróba. Az *Álom utáni beszéd* lírai énje viszont temetésekre jár, s az ironizáló hang valamit leplez – talán a megrendülé-sen való meglepődést, annak a meg-tapasztalását, érzékvé válását, hogy mások halála rákopírozódik saját sorsunkra, mintegy megelőlegezi azt. Ez már valóságos, megélt, meg-értett (?) viszony az elmúláshoz. A felkelés egyre „keservesebb”, a reggeleknek monoton koreográfiája van: „a villanyborotva zümmögése, a vizeleési ingerek. / Tükörbe nézek:

monszun utáni pálmaketrec. / Szemem szürkül és behálózák a hajszálerek.” „Egy ideje nem tetszem magamnak. Szomorú ez / és kissé tán neveltség.” „De legalább új viszonyba kerülök magammal.”

De legalább új viszonyba... Közhely, hogy a költőnek a világ teljességét kell versbe mondania, s meglepő, hogy Turczinak mennyire jól sikerül. Meglepő, mert Turczai István költőt (aki egyébként regényeket, színdarabokat hangjátékokat is ír, és többek között héber, ausztrál, finn szerzőktől fordít) mint-ha kissé háttérbe szorítaná Turczai István, a Parnasszus című költészeti folyóirat főszerkesztője, ismert irodalomszervező, tévés személyiség, közéleti ember, showman (aki futballberkekben is fontos tisztséget vállal, s pár éve a Playboyt is szerkesztette). Pedig lírája nagy(obb) odafigyelést érdemel.

A válogatás nagyrészt szabad versekből áll (csak ritkán választ költött formát a szerző), s ott hullámszik bennük a beatnemzedék, Ginsberg és Gregory Corso nonkonformizmusa, Pilinszky keresése, Csoóri Sándor hatalmas lélegzetű képei, Platón rezignáltsága, Vas István elegikusságból folyvást felcsapó reménye. Turczai otthonosan mozog a magyar (s világ)irodalmi hagyományban – sosem kirekeszt, inkább szintetizál. Nemcsak szerkesztőként, költőként is. SMS-verseiben Utassyt

ugyanúgy megszólítja, mint Tolnai Ottót, Tandorit, Kántor Pétert vagy Faludyt.

Tematikája pedig az őstengerek békéjétől („kétszázmillió évvel az utolsó háború előtt”) a „nullásgép-korszakig” („csomósodik a csend”) terjed. De ha már a csendnél tartunk, a borítóra kidobott öt összetétel („csendfeszület”, „csend-honvágy”, „pókcsend”, „ásványi csönd”, „fallikus csönd”) is pontosan jelöli a kötetben tetten érhető életérzést, a világbizonytalanságot, amelyen mégis átsüt az emberi kultúrába, a költészetbe vetett (szinte abszurd) hit.

Akárcsak a versválogatás végére illesztett, borzongató *Apokalipszis, most* című lírai esszé is, amely szeptember tizenegyedike és az azt követő napok belső történéseit dolgozza föl. Egy felkérésre a költő éppen a tíz (általa) legszebbnek, legfontosabbnak, „leglegnek” tartott huszadik századi magyar nyelven írt költeményt válogatja és látja el kísérő jegyzetekkel, amikor beüt a káosz, leomlanak a tornyok. Beteljesedik Pilinszky látomása („hangokat ad egy torony teste”), de az élet megy tovább: versek íródnak, olvasódnak, s néha (nem csak különleges pillanatokban) felértékelődnek.

JENEI GYULA

(Noran Kiadó, Budapest, 2004,
268 oldal, 2000 Ft)